

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 139/2024 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 53/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Katariina Simonen, sisäministeriö
- rajaturvallisuusasiantuntija Kari Kettunen, sisäministeriö
- lainsäädäntöneuvos Virpi Koivu, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Anssi Kangas, Poliisihallitus
- ylitarkastaja Katja Sirola, keskusrikospoliisi
- tulliylitarkastaja Lassi Salakka, Tulli

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- tietosuojavaltuutetun toimisto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta sekä muutettaviksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettua lakia ja henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettua lakia. Samalla Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvos-

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

ton puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annettu laki kumottaisiin.

Esityksen tarkoituksena on panna täytäntöön jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välistä tietojenvaihtoa koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi.

Ehdotetun tietojenvaihtoa koskevan lain tavoitteena on määritellä tarkat, yhteiset ja yhtenäiset säännöt, joilla varmistetaan lainvalvontaviranomaisten yhtäläinen pääsy tietoon eri jäsenvaltioissa. Laissa säädettäisiin tietojenvaihdon keskitetyn sähköisen asianhallintajärjestelmän käyttöön ottamisesta sekä EU:n lainvalvontaviranomaisen Europolin hallinnoiman suojatun tiedonvaihtoverkkosovelluksen määrittämisestä oletusarvioiseksi tietojenvaihtokanavaksi. Ehdotuksella ei lisätä uusia toimivaltuuksia lainvalvontaviranomaisille.

Muihin lakeihin tehtäisiin uudesta laista aiheutuvat tekniset muutokset.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan pääosin 1.12.2024.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta sekä muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019), Tullissa (650/2019) ja Rajavartiolaitoksessa (639/2019) annettuja lakeja. Esityksellä pannaan täytäntöön jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja neuvoston puitepäättöksen 2006/960/YOS (jäljempänä Ruotsin puitepäättös) kumoamisesta annettu Euroopan Parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2023/977 (jäljempänä tietojenvaihtodirektiivi).

EU-alueen lainvalvontaviranomaisten tietojenvaihto on aiemmin perustunut Ruotsin puitepäättökseen ja Suomessa sen kansalliseen täytäntöönpanolakiin¹. Komission teettämän arvioinnin mukaan Ruotsin puitepäättökseen perustuva tiedonvaihdon sääntely ei ole ollut riittävän selkeää, eikä sillä ole kyetty varmistamaan riittävää ja nopeaa jäsenvaltioiden välistä tiedonvaihtoa, jotta toimivaltaiset lainvalvontaviranomaiset pystyvät vastaamaan järjestäytyneen, rajat ylittävän rikollisuuden haasteisiin globalisaation ja digitalisaation myötä.

Tietojenvaihtodirektiivi ja ehdotettu sääntely vahvistavat yhtenäiset, selkeät ja ajantasaiset säännöt tiedonvaihdolle sekä oletusarvioisen tiedonvaihtokanavan jäsenvaltioiden välisessä tiedonvaihdossa rikosten ennaltaehkäisemiseksi ja paljastamiseksi. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi myös tiedonvaihdon keskitetystä sähköisestä asianhallintajärjestelmästä. Ehdotettua sääntelyä sovelletaan sekä esitutkintaan että rikostorjuntaan liittyvään Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten tiedonvaihtoon.

¹ Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annettu laki (26/2009)

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 53/2024 vp) mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Rajat ylittävää rikollisuutta voidaan tehokkaammin torjua, kun tietojenvaihto EU-jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten kesken on nopeaa, vaikuttavaa ja säännöiltään selkeää. Hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Toimivaltainen lainvalvontaviranomainen

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan toimivaltaisella lainvalvontaviranomaisella tarkoitetaan poliisia, Tullia ja Rajavartiolaitosta. Perustuslakivaliokunta huomauttaa hallintovaliokunnalle antamassaan lausunnossa, että säännöksessä viitattua poliisia ei voi, poliisin hallinnosta annetun lain 1 §:ssä säädetty huomioon ottaen, pitää selkeänä määrittelynä toimivaltaisesta viranomaisesta. Sanotulla epäselvyydellä voi olla erityistä merkitystä sovellettaessa esimerkiksi rekisterinpitäjän velvollisuuksia koskevia säännöksiä. Perustuslakivaliokunnan mukaan sääntelyä on syytä täsmentää.

Hallintovaliokunta toteaa, että ehdotetun lain toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen määritelmä on sama kuin Ruotsin puitepäätyksessä (2 art) ja sen kansallisessa täytäntöönpanolaissa käytetty toimivaltaisen viranomaisen määritelmä (4 §). Valiokunnan saaman selvityksen perusteella käsite on luonut toimivan tietojenvaihdon perustan Suomen toimivaltaisille lainvalvontaviranomaisille. Tietojenvaihtodirektiivissä ei myöskään esitetä muutoksia toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen käsitteeseen.

Ehdotettujen toimivaltaisten viranomaisten tehtävistä ja toimivaltuuksista rikostorjunnassa säädetään poliisin osalta poliisilaissa (872/2011), Rajavartiolaitoksen osalta rajavartiolaissa (578/2005) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018) sekä Tullin osalta rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015). Hallintovaliokunta toteaa, että lainvalvontaviranomaisten tehtävät ja toimivaltuudet seuraavat suoraan voimassa olevasta lainsäädännöstä, eikä esityksessä ehdoteta näihin muutoksia. Valiokunta lisää, että poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa (687/2009) on käytetty samanlaista lakitekniikkaa kuin lakiehdotuksessa.

Hallintovaliokunta katsoo lisäksi, että lakiehdotuksessa on perusteltua säätää toimivaltaisista viranomaisista, koska lakiehdotuksen mukaisia toimivaltaisia viranomaisia eivät ole kaikki Suomessa esitutkintaa tekevät lainvalvontaviranomaiset. Ehdotettua sääntelyä ei esimerkiksi sovelleta Puolustusvoimien toimintaan. Edellä toteamansa perusteella valiokunta ei ehdota muutosta hallituksen esityksessä ehdotetun toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen määritelmään.

Rekisterinpitäjyydestä hallintovaliokunta toteaa vielä erikseen, että tietojenvaihtodirektiivissä ei edellytetä kansallista sääntelyä rekisterinpitovastuusta. Esityksen 1. lakiehdotuksen 19 §:ssä, joka koskee keskitettyä sähköistä asianhallintajärjestelmää, säädetään direktiivin sääntelyä pidemmälle rekisterinpitäjyydestä. Sen mukaan kukin toimivaltainen lainvalvontaviranomainen

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

toimii asianhallintajärjestelmässä käsiteltyjen henkilötietojensa rekisterinpitäjänä. Ehdotettu sääntely ei merkitse muutosta rekisterinpitovastuun määräytymiseen.

Henkilötietojen luovuttaminen

Esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:n 1 momentissa ehdotetaan, että jos 2 tai 3 luvun mukaisesti luovutettavat tiedot sisältävät henkilötietoja, yksittäisiä rekisteröityjä koskevien henkilötietojen on rajoitettava Europol-asetuksen² liitteen II jaksossa B tarkoitettuihin luokkiin, ja niiden on oltava välttämättömiä ja oikeassa suhteessa pyynnön tarkoituksen saavuttamiseen.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota henkilötietojen sääntelyn vaikeaselkoisuuden näkökulmasta siihen, että lakiehdotuksen sääntelyssä toistetaan paikka paikoin varsin sanatarkasti direktiivin artiklojen sanamuotoja, jotka eivät kaikilta osin vastaa kansallisen oikeusjärjestyksen omaksumaa terminologiaa. Sanotulla seikalla voi perustuslakivaliokunnan mukaan olla erityistä merkitystä myös sääntelyä sovellettaessa.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut esimerkiksi viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta, ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu, ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 15/2018 vp). Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisällöt ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2-3).

Perustuslakivaliokunta myös toteaa, että kun lakiehdotuksen 12 §:n sääntelyssä henkilötietojen luovuttaminen on sidottu asianmukaisesti välttämättömyyteen, jää mainittu oikeasuhtaisuuden kriteeri tässä yhteydessä varsin vaikeasti ja vaivalloisesti sovellettavaksi. Hallintovaliokunnan on syytä tarkkaan selvittää, mahdollistaako täytäntöönpantava direktiivi sääntelyn selkeyttämisen erityisesti 12 §:n osalta myös tässä suhteessa.

Hallintovaliokunnan saamasta selvityksestä ilmenee, että ehdotetun 12 §:n vaatimus tietojen välttämättömyydestä on otettu suoraan direktiivin 10 artiklan b alakohdan suomen kieliversiosta, joka on virheellinen. Tietojenvaihtodirektiivin tarkoituksena ei ole ollut muuttaa henkilötietojen luovutusta koskevaa sääntelyä. Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa, että ehdotetun 12 §:n vaatimus tietojen välttämättömyydestä muutetaan vaatimukseksi tietojen tarpeellisuudesta. Valiokunta toteaa, että sanottu ei ole ristiriidassa edellä perustuslakivaliokunnan lausunnosta ilmenevän viranomaisen tiedonsaantioikeudesta ja tietojenluovuttamismahdollisuudesta todetun kanssa, koska ehdotetussa säännöksessä luovutettavat henkilötiedot on sidottu Europol-asetuksen liitteen II jaksossa B tarkoitettuihin luokkiin, jossa tietosisällöt on lueteltu tyhjentävästi. Asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta.

² Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) sekä neuvoston päätösten 2009/371/YOS, 2009/934/YOS, 2009/935/YOS, 2009/936/YOS ja 2009/968/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2016/794, Europol-asetus

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta

12 §. Henkilötietojen luovuttaminen. Hallintovaliokunta ehdottaa edellä yleisperusteluissa selostetulla tavalla, että ehdotetun 12 §:n vaatimus tietojen välttämättömyydestä muutetaan vaatimukseksi tietojen tarpeellisuudesta.

Valiokunta ehdottaa tässä yhteydessä lisäksi, että ehdotetun 12 §:n 1 momentissa oleva ilmaisu ”oikeassa suhteessa” muutetaan muotoon ”oikeasuhtaisia”, jotta vältytään tulkinnalliselta epäselvyydeltä suhteessa hallituksen esityksen perusteluihin ja esimerkiksi 4 §:ssä käytettyyn terminologiaan. ”Oikeasuhtaisuus” on henkilötietojen käsittelyä koskevassa lainsäädännössä yleisesti käytetty termi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 139/2024 vp sisältyvät 2.—4. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 139/2024 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tietojenvaihtoon rikosten ennalta estämistä, paljastamista tai selvittämistä varten Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten kanssa, jollei muussa Euroopan unionin lainsäädännössä nimenomaisesti säädetä toisin.

Tällä lailla pannaan täytäntöön jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja neuvoston puitepäätöksen 2006/960/YOS kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2023/977, jäljempänä *tietojenvaihtodirektiivi*.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *toimivaltaisella lainvalvontaviranomaisella* poliisia, Tullia ja Rajavartiolaitosta;
- 2) *nimetyllä lainvalvontaviranomaisella* toisen jäsenvaltion toimivaltaista lainvalvontaviranomaista, jolla on valtuudet esittää tietopyyntöjä muiden jäsenvaltioiden keskitetyille yhteyspisteille;
- 3) *keskitetyllä yhteyspisteellä* tietojenvaihdon koordinoinnista ja helpottamisesta vastaavaa keskusyksikköä;
- 4) *vakavalla rikoksella* rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 3 §:ssä tarkoitettuja rikoksia sekä Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) sekä neuvoston päätösten 2009/371/YOS, 2009/934/YOS, 2009/935/YOS, 2009/936/YOS ja 2009/968/YOS korvaamisesta ja ku-

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

moamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/794, jäljempänä *Europol-asetus*, 3 artiklassa tarkoitettuja rikoksia;

5) *tiedoilla* mitä tahansa sisältöä, joka koskee yhtä tai useampaa luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, tosiseikkoja tai olosuhteita, jotka ovat toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten kannalta merkityksellisiä niiden hoitaessa kansallisen lainsäädännön mukaisia tehtäviään rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi;

6) *suoraan saatavilla olevilla tiedoilla* tietoja, jotka ovat tietokannassa, johon jäsenvaltion, jolta tietoja on pyydetty, keskitetyllä yhteyspisteellä tai toimivaltaisella lainvalvontaviranomaisella on suora pääsy;

7) *välillisesti saatavilla olevilla tiedoilla* tietoja, jotka jäsenvaltion, jolta tietoja on pyydetty, keskitetty yhteyspiste tai toimivaltainen lainvalvontaviranomainen voivat saada kansallisen lainsäädännön mukaisesti pakkokeinoja käyttämättä;

8) *henkilötiedolla* henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018), jäljempänä *rikosasioiden tietosuojalaki*, 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja henkilötietoja.

3 §

Oikeus luovuttaa tietoja

Toimivaltainen lainvalvontaviranomainen saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa suoraan tai välillisesti saatavillaan olevia tietoja toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle lainvalvontaviranomaiselle siten kuin tässä laissa säädetään.

2 luku

Pyynnöstä tapahtuva tietojenvaihto

4 §

Tietopyynnot toiselle jäsenvaltiolle

Toimivaltainen lainvalvontaviranomainen voi esittää tietopyynnön toiselle jäsenvaltiolle ainoastaan, jos voidaan perustellusti olettaa, että pyydetty tiedot ovat saatavilla kyseisessä jäsenvaltiossa. Pyydettyjen tietojen tulee olla tarpeellisia ja oikeasuhtaisia rikosten ennalta estämistä, paljastamista tai selvittämistä varten.

5 §

Tietopyynnön kiireellisyys

Toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle lainvalvontaviranomaiselle tai keskitetylle yhteyspisteelle esitettävässä tietopyynnössä on täsmennettävä, onko pyyntö kiireellinen. Tietopyynnön kiireellisyys on perusteltava.

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

Toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle lainvalvontaviranomaiselle tai keskitetylle yhteyspisteelle esitettäviä tietopyyntöjä voidaan pitää kiireellisinä ainoastaan, jos kaikki kyseisen asian kannalta merkitykselliset tosiseikat ja olosuhteet huomioon ottaen on syytä olettaa, että pyydetty tiedot ovat:

- 1) välttämättömiä jäsenvaltion yleiseen turvallisuuteen kohdistuvan välittömän ja vakavan uhan ennalta ehkäisemiseksi;
- 2) tarpeen henkilön henkeen tai ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvan välittömän uhan ennalta estämiseksi;
- 3) tarpeen sellaisen päätöksen tekemiseksi, johon voi liittyä vapaudenmenetyksenä pidettävien rajoittavien toimenpiteiden jatkaminen; taikka
- 4) vaarassa menettää merkityksensä, jos niitä ei toimiteta kiireellisesti, ja joita pidetään tärkeinä rikosten ennalta estämisen, paljastamisen tai selvittämisen kannalta.

6 §

Tietopyyntöön sisällytettävät tiedot

Tietopyyntöön on sisällytettävä kaikki tarvittavat yksityiskohdat sen käsittelemiseksi asianmukaisesti ja nopeasti sekä vähintään seuraavat tiedot:

- 1) pyydetty tiedot mahdollisimman yksityiskohtaisesti eriteltyinä;
- 2) pyydettyjen tietojen käyttötarkoitus sekä kuvaus tosiseikoista ja tieto epäilyistä rikoksesta;
- 3) perustelut sille, miksi pyydettyjen tietojen oletetaan olevan saatavilla pyynnön vastaanottavassa jäsenvaltiossa;
- 4) tarvittaessa selvitys tietopyynnön tarkoituksen ja sen kohteena olevan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön tai yhteisön välisestä yhteydestä;
- 5) tarvittaessa 5 §:n 2 momentin mukaisesti syyt, joiden vuoksi pyyntöä pidetään kiireellisenä,
- 6) rajoitukset pyynnön sisältämien tietojen käyttämiselle muihin tarkoituksiin.

7 §

Toisen jäsenvaltion pyyntöön vastaaminen

Toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen on toimitettava tämän lain mukaisesti pyydetty tiedot seuraavien määräaikojen kuluessa siitä, kun tietopyyntö vastaanotetaan:

- 1) kahdeksan tuntia suoraan saatavilla olevia tietoja koskevien kiireellisten pyyntöjen osalta;
- 2) kolme kalenteripäivää välillisesti saatavilla olevia tietoja koskevien kiireellisten pyyntöjen osalta;
- 3) seitsemän kalenteripäivää muiden kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettujen pyyntöjen osalta.

8 §

Tietojen luovuttamisesta kieltäytyminen

Toimivaltainen lainvalvontaviranomainen päättää tietojen luovuttamisesta kieltäytymisestä. Kieltäytymisestä ilmoitetaan keskitetyn yhteyspisteen kautta. Tietojen luovuttamisesta saa kieltäytyä ainoastaan, jos:

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

- 1) pyydetty tiedot eivät ole keskitetyn yhteyspisteen tai toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten saatavilla;
 - 2) tietopyyntö ei täytä 6 §:ssä säädettyjä vaatimuksia;
 - 3) pyydetty tiedot ovat muita henkilötietoja kuin Europol-asetuksen liitteen II jaksossa B lueteltuihin luokkiin sisältyviä henkilötietoja;
 - 4) pyydettyjen tietojen on todettu olevan virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita eikä niitä voida luovuttaa rikosasioiden tietosuojalain 9 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti;
 - 5) pyydettyjen tietojen toimittaminen:
 - a) olisi keskeisten kansallisten turvallisuusetujen vastaista tai vahingoittaisi niitä;
 - b) vaarantaisi rikoksen ennalta estämisen, paljastamisen tai selvittämisen taikka yksilön turvallisuuden; taikka
 - c) vahingoittaisi perusteettomasti oikeushenkilön tärkeitä suojattuja etuja;
 - 6) pyynnön perusteena oleva teko on sellainen rikos, josta Suomen lain mukaan säädetty ankarin rangaistus on enintään yksi vuosi vankeutta tai pyyntö liittyy tekoon, joka ei ole Suomen lain mukaan säädetty rangaistavaksi;
 - 7) pyydetty tiedot on alun perin saatu toiselta jäsenvaltiolta tai kolmannelta maalta, eikä kyseisen jäsenvaltio tai kolmas maa ole antanut suostumustaan tietojen toimittamiseen.
- Jos kyseinen jäsenvaltio tai kolmas maa on asettanut kyseisten tietojen käytölle ehtoja, tiedot voidaan toimittaa vain, jos se on asetettujen ehtojen mukaan mahdollista.

9 §

Menettely tietojen luovuttamisesta kieltäydyttäessä

Keskitetyn yhteyspisteen on ilmoitettava pyynnön esittäneen jäsenvaltion keskitetylle yhteyspisteelle tai nimetylle lainvalvontaviranomaiselle tietojen luovuttamisesta kieltäytymisestä ja sen perusteluista 7 §:n mukaisia määräaikoja noudattaen.

Toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen on tarvittaessa pyydettävä pyynnön esittäneen jäsenvaltion keskitetyltä yhteyspisteeltä tai nimetyltä lainvalvontaviranomaiselta lisäselvityksiä.

Edellä 7 §:ssä säädettyjen määräaikojen kulumisen keskeytyy, kun pyynnön esittäneen jäsenvaltion keskitetty yhteyspiste tai nimetty lainvalvontaviranomainen vastaanottaa lisäselvityspyynnön.

3 luku

Muu tietojenvaihto

10 §

Tietojen oma-aloitteinen luovuttaminen

Toimivaltaisella lainvalvontaviranomaisella on oikeus luovuttaa omasta aloitteestaan sen saatavilla olevia tietoja muiden jäsenvaltioiden keskitetyille yhteyspisteille tai nimetyille lainvalvontaviranomaisille, jos voidaan perustellusti olettaa, että tällaiset tiedot voisivat olla välttämättömiä kyseisille muille jäsenvaltioille rikosten ennalta estämistä, paljastamista tai selvittämistä

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

varten. Oikeutta tiedonluovutukseen ei ole, jos kyseiset tiedot ovat 8 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuja tietoja.

Toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen on luovutettava omasta aloitteestaan sen saatavilla olevat tiedot muiden jäsenvaltioiden keskitetyille yhteyspisteille tai nimetyille lainvalvontaviranomaisille, jos voidaan olettaa, että tällaiset tiedot voisivat olla merkityksellisiä kyseisille jäsenvaltioille vakavien rikosten ennalta estämistä, paljastamista ja selvittämistä varten. Velvoitetta tiedonluovutukseen ei ole, jos kyseiset tiedot ovat 8 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuja tietoja.

11 §

Tietojen luovuttaminen Europolille

Kun toimivaltaiset lainvalvontaviranomaiset lähettävät tietopyynnön toisen jäsenvaltion keskitetyille yhteyspisteelle tai nimetyille lainvalvontaviranomaiselle, toimittavat tietoja toisen jäsenvaltion keskitetyn yhteyspisteen tai nimetyn lainvalvontaviranomaisen pyynnön perusteella taikka omasta aloitteestaan tämän lain mukaisesti, niiden on arvioitava tapauskohtaisesti noudattaen Europol-asetuksen 3 artiklaa ja 7 artiklan 7 kohtaa, onko Europolille lähetettävä kopio tietopyynnöstä tai toimitetuista tiedoista.

Tietojen luovuttamisesta Europolille säädetään lisäksi Europol-asetuksessa ja Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta annetussa laissa (214/2017).

Toimivaltainen lainvalvontaviranomainen voi luovuttaa toiselta jäsenvaltiolta tai kolmannelta maalta saadut tiedot Europolille 1 momentin mukaisesti ainoastaan, jos toinen jäsenvaltio tai kolmas maa on antanut suostumuksensa siihen. Tiedot voidaan luovuttaa Europolille vain kyseisen jäsenvaltion tai kolmannen maan kyseisten tietojen käytölle asettamien ehtojen mukaisesti.

4 luku

Tietojen toimittamista koskevat lisäsäännöt

12 §

Henkilötietojen luovuttaminen

Jos 2 tai 3 luvun mukaisesti luovutettavat tiedot sisältävät henkilötietoja, yksittäisiä rekisteröityjä koskevien henkilötietojen on rajoituttava Europol-asetuksen liitteen II jaksossa B tarkoitettuihin luokkiin ja niiden on oltava tarpeellisia ja oikeasuhtaisia pyynnön tarkoituksen saavuttamiseen.

Henkilötietoja luovutettaessa on lisäksi noudatettava rikosasioiden tietosuojalain 9 ja 10 §:ää.

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

13 §

Luottamuksellisuus ja yhtäläinen pääsy

Toimivaltaisille lainvalvontaviranomaisille toimitettuja luottamuksellisiksi merkittyjä tietoja on suojattava julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 4 luvun, mainitun lain 18 §:n 4 momentin nojalla annettujen säännösten sekä rikosasioiden tietosuojalain 5 luvun mukaisesti.

Tietojen pyytämisen muiden jäsenvaltioiden keskitetyiltä yhteyspisteiltä ja toimivaltaisilta lainvalvontaviranomaisilta sekä tietojen toimittamisen niille on vastattava niitä edellytyksiä, joita sovelletaan vastaavien tietojen pyytämiseen ja toimittamiseen kansallisesti.

14 §

Suostumus tietojen käyttämiseen todistusaineistona oikeudenkäynneissä

Toimivaltainen viranomainen voi antaa toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle tämän esittämän pyynnön johdosta suostumuksen tämän lain nojalla kyseisen jäsenvaltion viranomaiselle toimitettujen tietojen käyttöön todistusaineistona oikeudenkäynnissä, jollei asiaan sovellettavasta menettelystä säädetä erikseen toisin. Suostumus voidaan antaa vain tietoihin, jotka ovat peräisin viranomaisen ylläpitämästä julkisesta rekisteristä eikä tietojen luovuttamiselle ole asetettu rajoituksia.

15 §

Suojattu viestintäkanava

Toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten on käytettävä tietojenvaihtodirektiivin 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua Europolin suojatun tiedonvaihdon verkkosovellusta (*SIENA-sovellus*), kun ne lähettävät tietopyyntöjä tai toimittavat tietoja pyynnöstä tai omasta aloitteestaan tämän lain 2 tai 3 luvun nojalla.

Toimivaltaiset lainvalvontaviranomaiset voivat poiketa SIENA-sovelluksen käyttämisestä, jos:

- 1) tietojenvaihdon voidaan olettaa myöhemmin edellyttävän kolmansien maiden tai kansainvälisten järjestöjen osallistumista Interpolin viestintäkanavan kautta tai muulla tavalla;
- 2) tietopyynnön kiireellisyys edellyttää toisen viestintäkanavan väliaikaista käyttöä;
- 3) odottamaton tekninen tai operatiivinen häiriö estää keskitettyä yhteyspistettä tai toimivaltaisia lainvalvontaviranomaisia käyttämästä SIENA-sovellusta tietojenvaihtoon.

16 §

Tiedon tallentaminen ja kopion toimittaminen

Kun toimivaltainen lainvalvontaviranomainen esittää tässä laissa tarkoitetun tietopyynnön, antaa vastauksen tietopyyntöön tai toimittaa tietoja omasta aloitteestaan toisen jäsenvaltion toimi-

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

valtaiselle lainvalvontaviranomaiselle, sen on samanaikaisesti varmistettava, että toimitettu tietopyyntö, vastaus tai tieto tallentuu 19 §:ssä tarkoitettuun keskitettyyn asianhallintajärjestelmään.

Edellä 1 momentissa säädetystä velvoitteesta voidaan poiketa, jos tiedon tallentaminen asiainhallintajärjestelmään vaarantaisi:

- 1) vireillä olevan erittäin arkaluontoisen rikosasian selvittämisen, jossa tietojen käsittely edellyttää asianmukaista luottamuksellista tasoa;
- 2) terrorismirikostapausten selvittämisen, joihin ei liity hätä- tai kriisinhallintatilanteita;
- 3) yksilön turvallisuuden.

Jos tiedot toimitetaan toisen jäsenvaltion nimetylle lainvalvontaviranomaiselle, pyydettyistä tiedoista on lähetettävä samanaikaisesti kopio kyseisen jäsenvaltion keskitetylle yhteyspisteelle. Kopion lähettämisestä voidaan poiketa 2 momentissa säädettyillä perusteilla.

5 luku

Tiedonvaihdon keskitetty yhteyspiste

17 §

Keskitetty yhteyspiste ja sen tehtävät

Keskitetty yhteyspiste toimii keskusrikospoliisissa. Toimivaltaiset lainvalvontaviranomaiset osallistuvat keskusrikospoliisissa olevan keskitetyn yhteyspisteen toimintaan 2—4 luvun mukaisesti.

Keskitetyn yhteyspisteen tehtävänä on:

- 1) vastaanottaa ja arvioida toisen jäsenvaltion toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen sille esittämät tietopyynnot;
- 2) toimittaa tietopyynnot asiassa toimivaltaiselle lainvalvontaviranomaiselle ja, jos pyyntö koskee useampaa kuin yhtä toimivaltaista lainvalvontaviranomaista, koordinoida pyynnön käsittely sekä pyydettyjen tietojen toimittaminen;
- 3) koordinoida pyydettyjen tietojen analysointi ja jäsentely niiden toimittamiseksi toisen jäsenvaltion keskitetylle yhteyspisteelle tai toimivaltaiselle lainvalvontaviranomaiselle;
- 4) toimittaa tiedot toiselle jäsenvaltiolle 7 ja 10 §:n mukaisesti;
- 5) kieltäytyä tietojen toimittamisesta 8 §:n mukaisesti ja ilmoittaa asiasta 9 §:n 1 momentin mukaisesti sekä pyytää tarvittaessa selvennyksiä tai täsmennyksiä 9 §:n 2 momentin mukaisesti;
- 6) lähettää tietopyynnot toisten jäsenvaltioiden toimivaltaisille lainvalvontaviranomaisille tämän lain mukaisesti ja antaa tarvittaessa selvennyksiä tai täsmennyksiä 9 §:n 2 momentin mukaisesti.

18 §

Keskitetyn yhteyspisteen valmiudet

Keskitetyn yhteyspisteen on hoidettava tehtäviään ympäri vuorokauden ja vuoden jokaisena päivänä 7 §:n mukaisia määräaikoja noudattaen.

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

19 §

Keskitetty sähköinen asianhallintajärjestelmä

Poliisi vastaa tietojenvaihtodirektiivin 16 artiklan mukaisen keskitetyn asianhallintajärjestelmän käyttöön ottamisesta. Keskitetyn yhteyspisteen on käytettävä keskitettyä asianhallintajärjestelmää tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi. Kukin toimivaltainen lainvalvontaviranomainen toimii asianhallintajärjestelmässä käsiteltävien henkilötietojensa rekisterinpitäjänä.

Asianhallintajärjestelmään on rekisteröitävä seuraavat tiedot:

1) 7 §:n mukaiset tietopyynnot sekä kaikki muu tällaisiin tietopyyntöihin liittyvä muiden jäsenvaltioiden keskitettyjen yhteyspisteiden ja toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten kanssa toteutettava viestintä sekä 9 §:n 1 momentin mukaisten tietojen luovuttamisesta kieltäytymistä koskevat tiedot ja mainitun pykälän 2 momentin mukaisia selvennys- ja täsmennyspyyntöjä ja selvennysten tai täsmennysten antamista koskevat tiedot;

2) keskitetyn yhteyspisteen ja toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten välinen 17 §:n 2 momentin 2 kohdan mukainen viestintä;

3) muiden jäsenvaltioiden keskitetyille yhteyspisteille ja toimivaltaisille lainvalvontaviranomaisille 7 ja 10 §:n mukaisesti toimitetut tiedot;

4) 16 §:n mukaiset tiedot.

Asianhallintajärjestelmällä on oltava kyky tuottaa tämän lain mukaista tietojenvaihtoa koskevat tilastot 20 §:n mukaisesti.

Asianhallintajärjestelmään sisältyviin tietoihin liittyvien käyttöoikeuksien ja muiden käsittelytoimien kirjaamiseen sovelletaan rikosasioiden tietosuojalain 19 §:ää.

Asianhallintajärjestelmän sisältämät henkilötiedot saa säilyttää sellaisessa muodossa, jossa rekisteröity on tunnistettavissa, vain niin kauan kuin on tarpeen henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta, jonka jälkeen henkilötiedot on poistettava asianhallintajärjestelmästä. Henkilötietojen säilyttämisen tarpeellisuutta on arvioitava ensimmäisen kerran viimeistään kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun tietojenvaihto on päättynyt.

6 luku

Erinäiset säännökset

20 §

Tilastointivelvoite

Poliisi toimittaa sisäministeriölle kunkin vuoden maaliskuun 1 päivään mennessä tilastot edellisenä kalenterivuonna toteutuneesta tämän lain mukaisesta tietojenvaihdosta muiden jäsenvaltioiden kanssa. Sisäministeriö toimittaa tiedot komissiolle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tilastojen on sisällettävä ainakin seuraavat tiedot:

1) keskitetyn yhteyspisteen ja toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten esittämien tietopyyntöjen lukumäärä;

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

2) keskitetyn yhteyspisteen ja toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten vastaanottamien tietopyyntöjen ja vastattujen tietopyyntöjen lukumäärä, eriteltyinä kiireellisiin ja muihin kuin kiireellisiin pyyntöihin sekä pyynnön esittäneen jäsenvaltion mukaan;

3) 8 §:n mukaisesti evätyjen tietopyyntöjen lukumäärä eriteltynä pyynnön esittäneen jäsenvaltion ja kieltäytymisperusteen mukaan.

21 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 15 § tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä kesäkuuta 2027.

Tällä lailla kumotaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annettu laki (26/2009).

2.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 25 §:n 4 momentti seuraavasti:

25 §

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin jäsenvaltion ja Euroopan talousalueen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle

Sen lisäksi, mitä tässä laissa ja rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään, henkilötietojen luovuttamisesta Euroopan unionin jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle säädetään Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tiedonvaihdesta annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 23 §:n 4 momentti seuraavasti:

23 §

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin jäsenvaltion ja Euroopan talousalueen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle

Sen lisäksi, mitä tässä laissa ja rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään, henkilötietojen luovuttamisesta Euroopan unionin jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle säädetään Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tiedonvaihdesta annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 35 §:n 4 momentti seuraavasti:

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

35 §

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin jäsenvaltion ja Euroopan talousalueen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle

Sen lisäksi, mitä tässä laissa ja rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään, henkilötietojen luovuttamisesta Euroopan unionin jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle säädetään Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tiedonvaihdosta annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 29.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Alviina Alametsä vihr
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Christoffer Ingo r
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Eemeli Peltonen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Sanna Helopuro